

مروری

تعامل اقتصاد و محیط زیست با محوریت اکوتوریسم

سمیرا وحیدیان^{۱*}، سید مهدی حشمت واعظین^۲

^۱گروه محیط زیست، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه

تهران

^۲گروه اقتصاد جنگل، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه

تهران

چکیده

اکوتوریسم، مسافرت به منابع طبیعی همراه با مسئولیت است که موجب حفاظت و حمایت از محیط زیست و بهبود بخشیدن به سطح زندگی مردم محلی (بومی) از نظر ایجاد فرصت های اشتغال و ایجاد درآمد می شود. در این تعریف باید به دو نکته توجه کرد: اول اینکه اکوتوریسم یا گردشگری در طبیعت از انواع توریسم مسوولانه است که هدف اصلی آن حفاظت از محیط زیست است. و نکته دوم اینکه طبیعت گردی موجب ایجاد بازار کار پر رونق در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه می گردد. در این مقاله تلاش شده تاثیر دوگانه اقتصاد بر محیط زیست و محیط زیست بر اقتصاد با معرفی اکوتوریسم به عنوان صنعتی که به شدت بر هر دو این موارد تاکید دارد مورد بررسی قرار گیرد. در این راستا مقاله های متعددی که به بررسی میزان تاثیر اکوتوریسم بر میزان درآمد، اشتغال و در کل رونق اقتصادی جوامع میزبان پرداخته اند، بررسی شده و از منابع معتبری که میزان تاثیر این صنعت بر حفظ محیط زیست را مورد مطالعه قرار داده اند نیز استفاده شده است. مطالعات موردی خوبی در سراسر جهان و ایران عزیزمان انجام شده که به عنوان مثال به چند مورد از آنها اشاره شده است. در پایان مدل ارائه شده، اکوتوریسم را به عنوان صنعتی که رشد اقتصادی توأم با حفظ محیط زیست را به ارمغان می آورد معرفی می کند.

کلمات کلیدی: اکوتوریسم، محیط زیست، رونق اقتصادی، اشتغال

زایی

نویسنده مسئول: سمیرا وحیدیان

پست الکترونیک: samira.vahidian@gmail.com

مقدمه

سیاست گذاری اقتصادی صحیح برای استفاده بهینه هستند. این برنامه ریزی های اقتصادی باید بهترین شیوه استفاده از این منابع را به گونه ای تعیین کند که علاوه بر رفع نیازهای بیشتر به حفاظت از آنها توجه کند.

اقتصاد، علم تخصیص بهینه منابع کمیاب، علم انتخاب بهترین روش استفاده از منابع، مطالعه رابطه منابع کمیاب و نیازهای نامحدود و در واقع علم تولید و توزیع ثروت است. بنابراین محیط زیست و منابع طبیعی به عنوان منابع کمیاب سرزمین ها نیازمند

تعریف اکوتوریسم

اکوتوریسم یا گردشگری در طبیعت از انواع توریسم مسوولانه است که هدف اصلی آن حفاظت از محیط زیست است. این الگوی فضایی، دربرگیرنده گونه های متفاوتی از گردشگری شامل گردشگری و جمع آوری گیاهان و حیوانات و نظیر این هاست (رخشانی نسب و ضرابی، ۱۳۸۸). در واقع اکوتوریسم نوعی گردشگری در طبیعت است که تأثیرات اندکی را بر محیط زیست و منابع طبیعی وارد نموده و در حفظ بقای گونه ها و زیستگاه های طبیعی سهمیم است (رخشانی نسب و ضرابی، ۱۳۸۸). می توان گفت اکوتوریسم یا گردشگری در طبیعت، از گونه های مهم گردشگری است که بیشترین سازگاری را با توسعه دارد (رخشانی نسب و ضرابی، ۱۳۸۸).

والارس و پیرس اکوتوریسم را نظر به مناطق طبیعی تقریباً دست نخورده که به منظور مطالعه و کسب لذت انجام می شود، می دانند. (رخشانی نسب و ضرابی، ۱۳۸۸) زینفر در کمیسیون بین المللی حفظ منابع طبیعی واشینگتن در سال ۱۹۸۹ اکوتوریسم را چنین بیان می کند. «اکوتوریست شیوه های نابودی حیات وحش و منابع طبیعی را تجربه کرده و از طریق ابزارهای کاری و مالی با هدف بهره گیری مستقیم در جهت حفاظت از منطقه و رفاه اقتصادی ساکنان محلی در مناطق بازدید شده تلاش می کنند» (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۲). و به اعتقاد گودبن، گردشگری مبتنی بر طبیعت، همه انواع گردشگری متمرکز، گردشگری با انگیزه های هیجان طلبی و گردشگری با پیامد های خفیف را که آنها انگیزه اصلی بهره برداری از طبیعت وحشی و دست نخورده همراه با گونه ها و زیستگاه های جانوری سیماهای طبیعی و

امروزه حفظ محیط زیست نیازمند منابع مالی است که تامین این منابع مالی به دغدغه حاکمان کشورها تبدیل شده است. در این میان درآمدی که از برداشت بی رویه و حتی آسیب رسان از منابع طبیعی حاصل می شود، قابل چشم پوشی نیست. بنابراین یافتن راهی که علاوه بر تامین مالی هزینه های حفظ محیط زیست با اشتغال زایی و کسب درآمد کافی جایگزین مناسبی برای برداشت های بی رویه باشد، می تواند چاره گشای مدیران و حاکمان باشد. اکوتوریسم به عنوان کلید این مشکل با تاکید بر سفر مسوولانه به نقاط بکر و طبیعی که در آن حفظ محیط زیست و رونق اقتصادی جوامع محلی اهمیت دارد معرفی می شود. اکوتوریسم می تواند منبع مالی قابل اتکا و جایگزینی مناسب بوده و راه حلی همیشگی برای توسعه اقتصادی توام با حفظ محیط زیست باشد.

به نظر رخشانی نسب و ضرابی، اکوتوریسم یا گردشگری در طبیعت از انواع توریسم مسوولانه است که هدف اصلی آن حفاظت از محیط زیست است. سلطانی و دیگران اکوتوریسم را سازگارترین نوع توریسم دانسته و معتقد است این صنعت پویایی اقتصادی جوامع محلی را در پی دارد. همچنین از نظر وی خدماتی بودن از اکوتوریسم صنعتی اشتغال زا و کارطلب ساخته است. رضوانی معتقد است رشد اکوتوریسم علاوه بر آموزش اهمیت حفظ محیط زیست و چگونگی انجام آن به گردشگران می تواند از لحاظ اقتصادی هزینه های این حفظ و حراست را تامین کند. همچنین به نظر وی مشارکت موثر مردم محلی در فعالیت های توریستی نقش بسیار مهمی دارد.

گذاری شده بسیار بالا است. به عبارت دیگر گردشگر صنعتی کارطلب و اشتغال زا است (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۲). گردشگری در هرناحیه‌ای می‌تواند باعث ایجاد و افزایش اشتغال شود و این امر در جهت توسعه اقتصادی و اجتماعی ناحیه اهمیت بسزایی دارد. (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۲) در روستاها و مناطق خوش آب و هوا و در جوار آثار تاریخی متروکه، بخش‌های خصوصی یا دولتی می‌توانند با ایجاد امکانات تفریحی و پذیرایی و به خدمت گرفتن جوانان روستایی از هجوم سیل آسای روستاییان به سوی مراکز شهری که بازارشان از نیروی کار اشباع است، جلوگیری کنند و این طریق، گامی موثر در جهت کاهش میزان بیکاری در کشور برداشته و از خالی شدن و ویرانی روستاها و انباشتگی ناهنجار شهرها از جمعیت جلوگیری کنند (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۲).

مردم محلی از دانش و تجربه عملی زیادی درباره محیط طبیعی خود برخوردارند که از اجداد خود به ارث برده‌اند و با کمی آموزش می‌توانند مستقیماً در فعالیت‌های اقتصادی وابسته به توریسم نظیر اداره مراکز اقامتی محلی، تولید صنایع دستی و نظایر آن مشارکت داشته‌باشند. در بسیای از موارد سازمان‌های جوامع محلی می‌توانند از طریق آموزش‌های مناسب در زمینه اداره و مدیریت توریسم همانند صاحبان امتیاز خدمات توریستی عمل کنند. فعالیت‌های صنعت گردشگری، عمدتاً شامل صنایع ساختمان، صنایع غذایی، بخش تجارت جهانگردی، صنعت حمل و نقل، مراکز فروش کالاهای سوغاتی و هدایا، صنایع دستی و مراکز تفریحی می‌باشد. شرکت‌هایی که به صورت مستقیم اشتغال زایی می‌کنند، آنهایی هستند که کارکنانشان با گردشگران در تماس هستند و

رودخانه‌های جذاب و تماشایی است را شامل می‌شود (رخشانی نسب و ضرابی، ۱۳۸۸).

مجمع بین المللی اکوتوریسم، در سال ۱۹۹۱ نخستین تعریف خود از اکوتوریسم را چنین ارائه داد: « اکوتوریسم مسافرت به منابع طبیعی همراه با مسئولیت است که موجب حفاظت و حمایت از محیط زیست و بهبود بخشیدن به سطح زندگی مردم محلی (بومی) از نظر ایجاد فرصت‌های اشتغال و ایجاد درآمد می‌شود.» (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۲) در واقع در اکوتوریسم بر دو مولفه توجه ویژه می‌شود؛ یکی اقتصاد جامعه محلی و میزبان و دیگری حفظ محیط زیست. (شیخی نیلانلو، ۱۳۹۵).

تاثیر اکوتوریسم بر توسعه اقتصادی

اکوتوریسم سازگارترین نوع توریسم است. امروزه صنعت گردشگری یکی از اشتغال‌زا ترین و درآمدزا ترین صنایع به شمار می‌رود (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۲). طبیعت‌گردی موجب ایجاد بازار کار پر رونق در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه می‌گردد (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۲). در حقیقت اکوتوریسم یکی از الگوهای فضایی گردشگری پسامدرن است و این در حالی است که از نظر اقتصادی نیز اکوتوریسم، پویایی اقتصاد جوامع محلی را سبب می‌شود (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۲).

مجموعه فعالیت گسترده‌ای که گردشگری در کشورها ایجاد می‌کند، بیش از فعالیت اقتصادی دیگر فرصت‌های شغلی فراهم می‌آورد. این بدان علت است که اصولاً گردشگری، صنعتی خدماتی است که نیاز به تعداد زیادی نیروی انسانی در مقایسه با سایر بخش‌ها دارد. نسبت کارکنان این صنعت در برابر منابع سرمایه

درآمد حاصل از گردشگری در سطح بین‌المللی سرعتی بیش از تجارت جهانی داشته و در حال حاضر از نظر ارزش صادراتی درصد بالایی را تشکیل می‌دهد. ۱۰٫۹ درصد از کل تولید خالص جهانی متعلق به صنعت گردشگری است و ۱۱٫۴ درصد از کل سرمایه گذاری های جهانی تقریباً معادل ۷۰۰ میلیارد دلار صنعت گردشگری متعلق است. گردشگر با رقمی نزدیک ۳٫۴ تریلیون دلار سالانه بعنوان بزرگترین صنعت مطرح است و ۱۱ درصد از تولید ناخالص داخلی را بر عهده دارد (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۲).

این در حالی است که بررسی جغرافیای طبیعی ایران و نیز امکان سنجی هر کدام از جاذبه های اکوتوریسمی قابل سرمایه گذاری در کشورمان، بیانگر آن است که اکوتوریسم در ایران یک منبع اقتصادی کم نظیر، خاص، بسیار مستعد و البته رها شده به حال خود است. (سلطانی و کیانی و تقدیسی-۱۳۹۲) ایران سالانه در حدود یک میلیارد دلار بابت مسافرت های اتباع خود پرداخت می‌کند. به تعبیری هر خانواده ایرانی به طور متوسط پنج عضو دارد و سالانه ۸۵٪ دلار از سهم تولید ملی خود را بابت رونق این بخش به بازار جهانی توریست می‌پردازد؛ بدون آنکه از این بازار سهمی برده باشد (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۲).

تاثیر اکوتوریسم بر حفظ محیط زیست

امروزه پس از گذشت سالیان دراز حیات انسان و کره مسکون، مناظر و چشم اندازهای طبیعی همچنان در معرض خطرات ناشی از تاثیر گذشت زمان، اعمال غیرمسئولانه مردم، مصرف بی رویه منابع طبیعی و استفاده نامعقول از آنها، توسعه انجام گسیخته شهرها، رطوبت، فرسایش، گسترش آلودگی های ناشی از

بصورت مستقیم با تجربه های جهانگردان سر و کار دارند. شرکت هایی که بصورت غیرمستقیم اشتغالزایی افزاینده از مشاغل مستقیم و غیر مستقیم و همچنین اشتغال افزاینده موجب می‌شود که درصد بالایی از نیروی کار به استخدام درآیند (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۲).

اکوتوریسم از نظر اقتصادی باعث رونق و عمران مناطق دارادی جاذبه‌های طبیعت‌گردی می‌شود و این امر زمینه مناسبی را برای توسعه و پیشرفت این مناطق فراهم می‌سازد. (رخشانی نسب و ضرابی-۱۳۸۸) منابع اقتصادی و اجتماعی طبیعت‌گردی بسیار چشمگیر می‌باشد. برخلاف توریست‌های قراردادی، اکوتوریست‌ها پول بیشتری می‌پردازند و توقع کمتری دارند. اکوتوریست‌ها به تسهیلات اقامتی و سرویس‌های پذیرایی در رستوران‌های لوکس نیاز ندارند و بدین ترتیب اکوتوریست‌ها تفاوت‌هایی عمده با توریست‌ها دارند. اکوتوریست‌ها جهت استفاده از تنوع زیستی یک کشور یا پارک ملی پول می‌پردازند و مبالغ بیشتری جهت حفاظت از محیط‌زیست و ارتقای سطح زندگی اهالی محلی می‌پردازند. این در حالی است که تسهیلات رفاهی و امکانات اقامتی کمتری نسبت به توریست های معمولی طلب می‌کنند. به عنوان مثال منطقه جنگلی دورافتاده «مونده ورده» در کاستاریکا سالانه ۱۵ هزار نفر بازدید کننده دارد و هریک از اکوتوریست‌ها مبلغی ورودی اضافی می‌پردازند تا صرف نگهداری هرچه بیشتر منطقه شود. بسیاری از کشورها در آمد بسیار بالایی از اکوتوریسم دارند به طوری که می‌توانند از این درآمد برای بهتر ساختن وضع زندگی و معیشتی مردم حداکثر استفاده را ببرند. اغلب کشورهای آفریقایی مرکزی از این دست هستند (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۲).

حراست محیط زیست می‌گردد. تجارب بدست آمده از کشورهای توریست‌پذیر با اعمال مدیریت علمی و آگاه در این خصوص نشان می‌دهد که درآمد حاصل در اغلب موارد برای اداره پارک های ملی و محوطه‌های اکوتوریسمی کافی و بعضاً بیش از حد لازم است (رضوانی، ۱۳۸۰).

برای مثال کاستاریکا در آمریکای مرکزی یکی از پیشروان توسعه اکوتوریسم است. ۲۷ درصد سرزمین های این کشور به ذخائر طبیعی اختصاص داده شده است. سیاست گذاران توسعه اکوتوریسم در این کشور توانسته اند با برنامه‌ریزی خود تعداد زیادی از حیوانات و گونه‌های گیاهی بومی کاستاریکا را حفظ کنند و با به کارگیری شیوه‌های تبلیغاتی جلب توریست، اکوتوریست های زیادی را برای دیدن حیوانات و گیاهان بومی و نایاب خود جذب نمایند (رضوانی، ۱۳۸۰).

از سوی دیگر با توسعه اکوتوریسم، وابستگی معیشت اهالی منطقه گردشگری به حفظ محیط زیست موجب می شود هر یک از آنها خود به یک حافظ محیط زیست تبدیل شوند همچنین اشتغال زایی از این طریق می تواند افراد ساکن در منطقه را به کنار گذاشتن مشاغلی که به محیط طبیعی آسیب می‌زنند از جمله شکار، قطع درختان و امثال آن تشویق کند. مشارکت موثر مردم محلی در فعالیت های توریستی نقش بسیار مهمی دارد. معمولاً روستاییان که در طبیعت و در نزدیکی مناطق حفاظت شده پارک های ملی زندگی می کنند دارای درآمد کمی هستند و گزینه های اقتصادی پایدار زیادی ندارند. اکوتوریسم می تواند برای این دسته از مردم گزینه اقتصادی با ارزش به شمار آید. امتیاز دیگری از اکوتوریسم برای آنها دارد، این است که آنها را می تواند به عوامل

توسعه تکنولوژی و رواج توریسم گروهی و همگانی و امثال آن قرار دارند. در برابر چنین خطرات موجود و به تازید آگاه سازی جدید از نیاز به حفاظت از این ذخائر طبیعی و حرکتی نوین برای مشارکت فعالانه مردم به ویژه مردمان محلی هرکشوری در نگهداری و اختیار عموم قرار دادن آن به شکل کالاهای توریستی در مقیاس جهانی کاملاً احساس می‌شود (رضوانی، ۱۳۸۰).

تاکید اکوتوریسم بر مسافرت مسوولانه به خوبی بیانگر تاثیر مثبت این نوع توریسم بر محیط زیست هر منطقه است. مهمترین انگیزه ای که امروزه جهانگردانی را به دیدار از جاذبه های طبیعی تشویق و ترغیب می‌کند حس کنجکاوی توریست های کاوشگر در شناخت و مطالعه گونه های گیاهی و جانوری نایاب و ذخائر طبیعی است که موجب افزایش و قدردانی عمیق تر آنان از طبیعت می شود که در نهایت حس حفاظت و حراست از محیط های طبیعی را در آنان برانگیخته و تقویت می کند (رضوانی، ۱۳۸۰).

رشد اکوتوریسم علاوه بر آموزش اهمیت حفظ محیط زیست و چگونگی انجام آن به گردشگران می‌تواند از لحاظ اقتصادی هزینه‌های این حفظ و حراست را تامین کند. امروزه حفظ محیط زیست و نگهداری و استفاده بهینه از جاذبه های طبیعی موجود در آن به ویژه برای کشورهای در حال توسعه و جهان سوم بسیار پرهزینه است. از این رو این‌گونه کشورها برای تامین منابع مالی و جبران هزینه ها می‌بایست اکوتوریسم را در پارک های ملی خود و در مناطقی که دارای جاذبه‌های طبیعی هستند ترویج دهند. (رضوانی-۱۳۸۰) نکته دیگر اینکه چنین نگرشی موجب بیدار شدن اذهان عمومی برای اهمیت حفظ و

- اکوتوریسم صنایع سودآور محلی را توسعه می‌بخشد و در سطح محلی از طریق احداث هتل‌ها، رستوران‌ها، سیستم‌های حمل و نقل، صنایع دستی و ارمغان‌های محلی و خدمات راهنما به منطقه رونق می‌دهد.
- اکوتوریسم سبب جذب ارز خارجی می‌شود و از این طریق نیز به اقتصاد محلی و منطقه کمک می‌کند.
- اکوتوریسم به اقتصاد محلی تنوع بخشیده و به ویژه در مناطق روستایی که شغل کشاورزی در زمین‌های نامطلوب و کم بازده انجام می‌شود شغل‌های جایگزین مناسب ایجاد کند.
- اکوتوریسم باعث افزایش تقاضا برای محصولات و تولیدات کشاورزی جوامع محلی شده و سبب رونق سرمایه می‌شود.
- اکوتوریسم موجب بهبود شبکه حمل و نقل، ارتباطات و عوامل زیربنایی شده و سطح رفاه را بالا می‌برد.
- سبب انتقال فرهنگ‌ها به یکدیگر شده و سطح درک مردم از فرهنگ را ارتقا می‌دهد.
- در صورت مدیریت و هدایت درست می‌تواند پیش زمینه‌ای برای تربیت مدیران محلی جهت مدیریت مناطق حفاظت شده، پارک‌ها و ذخیره‌گاه‌های زیست کره شود.
- اکوتوریسم موجب افزایش امکانات و تسهیلات می‌شود که جوامع بومی نیز از این تسهیلات برخوردار خواهند شد.

اجرایی موثر در حفاظت از مناطق طبیعی تبدیل نماید و چون رفاه آنها وابسته به حفظ کیفیت محیط زیست است، از هیچگونه تلاشی در حفاظت از آن دریغ نخواهد کرد (قنبری و صالحی، ۱۳۹۳).

در واقع حفظ محیط زیست لازمه توسعه اکوتوریسم و رشد اکوتوریسم خود موجب حفظ محیط زیست می‌شود. بدون شک توجهی که امروزه به پارک‌های ملی و حیات وحش شده است علاوه بر شمار زیادی از کارکردهای خود از قبیل حفظ و حمایت از آبخیزها و خاک‌ها، بهبود شرایط آب و هوایی محلی، نگهداری جمعیت گونه‌های گیاهی و جانوری، پژوهش‌های علمی آموزشی، اصلا شرایط زیست محیطی در مناطق پیرامونی و حفظ و نگهداری از ارزش‌های میراث طبیعی، در اکثر کشورها به ویژه کشورهای توریست پذیر موجب ترویج اکوتوریسم شده است. (رضوانی، ۱۳۸۰)

کارکردهای صنعت اکوتوریسم بر رونق اقتصادی

و حفظ محیط زیست

اکوتوریسم صنعت گردشگری پایدار در طبیعت محسوب می‌گردد، که با مدیریت مناسب می‌تواند کارکردهای مختلفی را در بر داشته باشد. به گونه‌ای که در صورت اجرای درست می‌تواند به قطب درآمد عمده کشور تبدیل شود. در اینجا به بخشی از کارکردهای این صنعت می‌پردازیم:

- اکوتوریسم در سطح ملی ایجاد اشتغال می‌کند، این اشتغال مستقیماً هم مربوط به خود بخش گردشگری و هم مربوط به بخش‌های متنوع حمایت و مدیریت منابع می‌شود.

زیست را موجب می‌شود. توسعه اکوتوریسم اشتغال را و در نتیجه درآمد را است. با رشد اکوتوریسم جوامع محلی از مشاغل نظیر شکار، قطع درختان و سایر مشاغل که به طور مستقیم به منابع طبیعی و محیط زیست آسیب می‌رساند و مشاغل نظیر دامداری سنتی که با چرای بی رویه دام‌ها به طور غیر مستقیم به منابع طبیعی و پوشش گیاهی منطقه صدمه می‌زنند، دست می‌کشند و به فرصت‌های شغلی که اکوتوریسم به وجود آورده روی می‌آورند. این فرصت‌های شغلی می‌تواند در بخش‌های حمل و نقل، اسکان و اقامت گردشگران، غذاخوری و رستوران، محصولات صنایع دستی و راهنمای محلی به وجود آیند. وابستگی معیشتی ساکنان محلی به جاذبه‌های طبیعی منطقه تلاش این افراد را در حفظ این جاذبه‌ها به ارمغان می‌آورد. با گسترش اکوتوریسم افرادی که پیش از این با آسیب رساندن به محیط‌زیست کسب درآمد می‌کردند، اکنون خود به حافظان طبیعت منطقه تبدیل می‌شوند.

در مقیاس بزرگتر رونق اقتصادی اکوتوریسم می‌تواند برای کشور ارزآور بوده و با افزایش درآمد غیر نفتی، اذهان عمومی را متوجه اهمیت حفظ این منابع اقتصادی ملی کند. یعنی علاوه بر اینکه این ارزآوری موجب رشد اقتصادی کشور می‌شود، می‌تواند هزینه‌هایی که حفظ منابع طبیعی و محیط زیست دارد را تامین کند، برای مثال هزینه استخدام افراد به عنوان محیط‌بان و نگهبانان طبیعت و سایر هزینه‌های نگهداری از جاذبه‌های طبیعت‌گردی را تامین می‌کند. همچنین هزینه‌های مربوط به فعالیت‌های فرهنگسازی محیط زیستی را تامین می‌کند. توسعه اکوتوریسم نیز خود به صرف هزینه برای به وجود آوردن زیرساخت‌های لازم نیازمند است. این

این کارکردها به ویژه در مناطقی که استفاده‌های سنتی در آنها بازده بسیار پایین داشته و مقرون به صرفه نیست، بسیار موثر است. به ویژه در مناطق حفاظت شده‌ای که کاربردهای سنتی کم بازدهی وجود دارد می‌تواند جایگزین معیشتی مناسبی باشد، اقتصاد جوامع محلی را بهبود بخشیده و تمایل آنها را به حفاظت این مناطق افزایش دهد. (شیخی نیلانلو، ۱۳۹۵) اکوتوریسم به عنوان یک ساز و کار ایده آل برای دستیابی به هر دو پایداری اقتصادی و زیست محیطی محسوب می‌شود (Abdullahi et al, 2005).

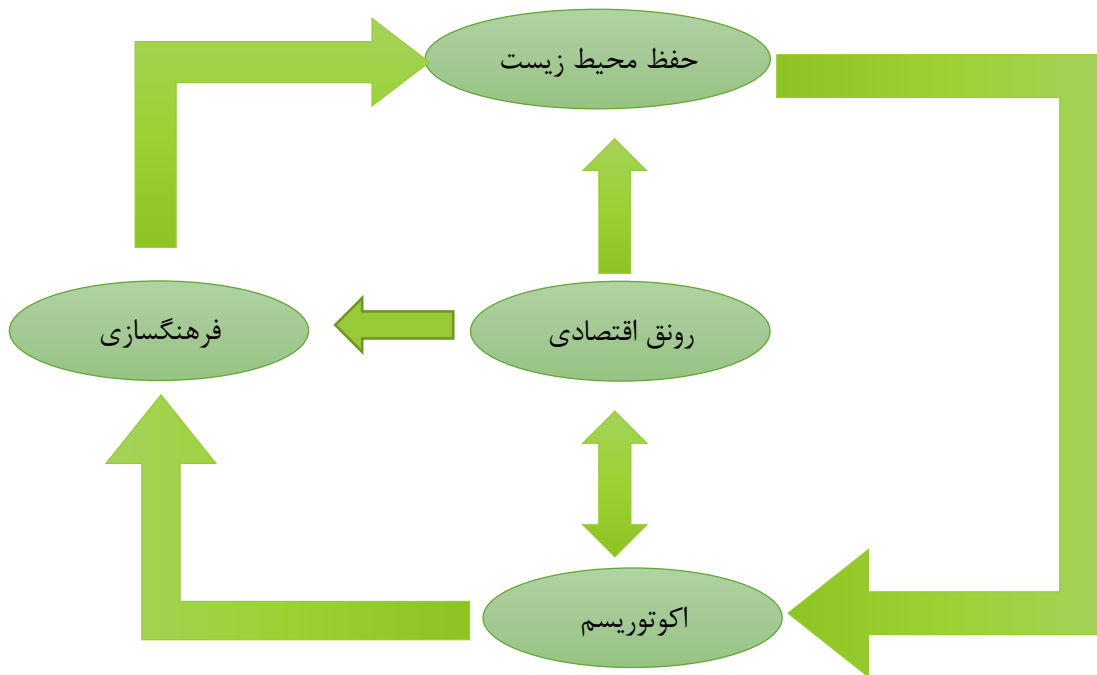
تاثیر اکوتوریسم بر رونق اقتصادی توام با حفظ محیط زیست

بنابر تعریف، اکوتوریسم، سفری مسوولانه به محیط‌های بکر طبیعی است پس اکوتوریست به خوبی بر اهمیت حفظ فضای طبیعی واقف است و در این راستا تلاش می‌کند به همین علت هر اکوتوریست یک مبلغ فرهنگی حفظ محیط زیست شده و بر ایجاد روحیه حافظ محیط زیست بودن تاثیر مثبت می‌گذارد. بنابراین توسعه اکوتوریسم سبب فرهنگسازی محیط‌زیستی میان گردشگران شده و از این طریق به حفظ محیط زیست کمک می‌کند. از سوی دیگر حفظ محیط‌زیست لازمه توسعه اکوتوریسم است. هیچ طبیعت‌گردی دوست ندارد به مناطقی که با دخالت انسانی آسیب دیده و بکر نیستند سفر کند. بنابراین توسعه اکوتوریسم و حفظ محیط زیست لازم و ملزوم یکدیگرند.

رشد اقتصادی جوامع محلی و میزبان مولفه دیگری است که اکوتوریسم بر آن تاکید دارد. بنابراین اکوتوریسم از طریق رونق اقتصادی نیز حفظ محیط

زیست را در پی دارد. اول به طور مستقیم هزینه های حفظ محیط زیست را تامین می کند؛ دوم اینکه هزینه های فرهنگسازی محیط زیستی را تامین می کند؛ سوم اینکه هزینه های توسعه اکوتوریسم را تامین می کند که توسعه اکوتوریسم خود حفظ محیط را در پی دارد.

زیرساختها بخشهای مختلفی نظیر حمل و نقل، اقامتگاه، تبلیغات و مدیریت منابع می شود. این درآمدزایی می تواند از طریق سرمایه گزراهای بخش خصوصی و سرمایه گزراهای خارجی حاصل شود. در واقع توسعه اکوتوریسم توسعه اقتصادی را به ارمغان می آورد و این اتفاق از سه طریق حفظ محیط

شکل ۱: نمودار فضایی روابط متقابل اقتصاد، محیط زیست و اکوتوریسم

رشد اقتصادی و اشتغال زایی در مناطق دارای جاذبه طبیعی را دارند، این قابلیت با توسعه صنایعی نظیر اکوتوریسم خودنمایی می کنند. اکوتوریسم علاوه بر اینکه موجب رونق اقتصادی و در نتیجه حفظ محیط زیست می شود، به علت ماهیت وجودی خود که بر حفظ محیط زیست تاکید دارد به طور مستقیم به گسترش این فرهنگ کمک می کند. مطالعات نشان می دهد که نقاط بسیاری از ایران دارای سرمایه های

نتیجه گیری

رشد اقتصادی موجب دستیابی به منابع مالی می شود که این منابع مالی برای تامین هزینه های نگهداری از منابع طبیعی بسیار مورد نیاز است. در واقع حفظ محیط زیست بدون پرداخت هزینه های لازم امکان پذیر نیست اما منابع طبیعی و محیط زیست خود قابلیت تامین این هزینه ها و کمک به

ecotourism resources in Yankari game reserve,
Bauchi Nigeri.

عظیم گردشگری با قابلیت تبدیل شدن به قطب‌های طبیعت‌گردی است و توجه به این صنعت لازمه بهره‌مندی از این نقاط است.

منابع

رخشانی نسب. حمیدرضا. ضرابی. اصغر (۱۳۸۸). چالش‌ها و فرصت‌های اکوتوریسم در ایران. مجله علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی. شماره ۲۸

رضوانی. علی اصغر (۱۳۸۸). نقش اکوتوریسم در حفظ محیط زیست. محیط شناسی. شماره ۳۱

سلطانی. زهرا. کیانی. صدیقه. تقدیسی. احمد (۱۳۹۲). نقش اکوتوریسم در فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد (مطالعه موردی شهر خوانسار). فصلنامه تحقیقات جغرافیایی. سال ۲۸. شماره ۴.

شیخی نیلانلو. صیاد (۱۳۹۵). توسعه توریسم پرنده نگری گامی جهت بهبود اقتصاد و کارآفرینی جوامع بومی- محلی. چهارمین همایش ملی انجمن‌های علمی دانشجویی رشته های مهندسی کشاورزی، منابع طبیعی و محیط زیست، ۲۹ و ۳۰ اردیبهشت، دانشگاه تهران.

قنبری. یوسفی. محمود صالحی. سمیه (۱۳۹۳). اکوتوریسم در ایران و چالش‌های پیش رو. راهبرد توسعه. شماره ۶۳.

Abdullahi Adamua, Mohd Rusli Yacoba, Alias Radamb, Rohasliney Hashima & Shehu Usman Adam (2015). Economic valuation of